

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพะเยาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาระดับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆกับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มประชากรเป้าหมายที่ศึกษาได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพะเยาจำนวน 171 คน ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะพื้นฐานของนักเรียนมัธยมศึกษา

- 1.1 เพศ นักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.6 เป็นเพศหญิง
- 1.2 ระดับการศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 63.1 กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
- 1.3 ผลการศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.46 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.01 - 3.00 รองลงมาร้อยละ 23.98 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.01 - 4.00 ร้อยละ 17.54 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.01 - 2.00 และร้อยละ 7.02 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.00 - 1.01
- 1.4 ภูมิลำเนา นักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.1 อาศัยอยู่ในเขตชนบท
- 1.5 อาชีพของผู้ปกครอง ผู้ปกครองของนักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 52.6 มีอาชีพนอกภาคการเกษตร โดยมีอาชีพค้าขาย ร้อยละ 27.5 อาชีพรับราชการ 21.1 และอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 4.1

1.6 ประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 82.5 มีประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.7 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากการวัดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของนักเรียนมัธยมศึกษา เมื่อพิจารณาการถึงค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับกับอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นรายชื่อ พบว่านักเรียนมัศึกษามีความรู้โดยเฉลี่ยทุกข้อความอยู่ในระดับสูง คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.87 นักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับสูง จำนวน ร้อยละ 61.4

1.8 การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.9 ได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากครู รองลงมานักเรียนมัธยมศึกษา ร้อยละ 81.3 ได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากโทรทัศน์ แสดงให้เห็นว่าแหล่งข่าวสารที่สำคัญคือ ครู รองลงมาคือ โทรทัศน์

2. ระดับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

นักเรียนมัธยมศึกษา ร้อยละ 74.9 มีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เท่ากับ 83.32 คะแนน เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นรายชื่อ พบว่านักเรียนมัศึกษามีความตระหนักโดยเฉลี่ยทุกข้อความในระดับสูง คือมีค่าเฉลี่ย 2.77 ส่วนข้อความที่นักเรียนมัศึกษาคอบได้ค่าเฉลี่ย ความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสูงสุดคือการอนุรักษ์ป่าไม้ให้ได้ผลมากที่สุดจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงประชาชนด้วย (ค่าเฉลี่ย 2.97) และ การปลูกฝังความคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควรริเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก (ค่าเฉลี่ย 2.97) ส่วนข้อความที่นักเรียนมัธยมศึกษา มีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ นโยบายการปิดป่าของรัฐบาล ทำความเดือดร้อนให้กับประชาชนทั่วไป (ค่าเฉลี่ย 2.22)

8. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั้น มีอยู่ทั้งหมด 6 ตัว

1. ประสบการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
2. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05
3. การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทางหนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
4. การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทางโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
5. การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทางโปสเตอร์หรือแผ่นพับมีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
6. การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากครู มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สำหรับตัวแปรอื่น ๆ คือ เพศ , ระดับการศึกษา, ผลการศึกษา, ภูมิลำเนา, อาชีพของผู้ปกครอง และการได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทางวิทยุ, นิตยสารหรือวารสาร และการสนทนากับบุคคลอื่น ไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

4. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

นักเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความคิดเห็นพอสรุปได้ดังนี้

รัฐบาลควรมีการรณรงค์ เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กว้างขวาง ควรจัดสรรงบประมาณ และมีมาตรการที่จริงจังสำหรับการปราบปรามผู้ที่ทำการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า อีกทั้ง ควรมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างป่าทดแทนในส่วนที่ถูกทำลายไป

สำหรับในส่วนของข้อเสนอแนะนักเรียนมัธยมศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะ สรุปได้ดังนี้ ควรมีการประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยสื่อหลาย ๆ ทาง เช่น ทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ไปสเตอร์หรือแผ่นพับ เป็นต้น ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนเป็นแหล่งเริ่มต้นในการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้วย

อภิปรายผล

1. ประสบการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากจะมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสบการณ์จากการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเป็นสมาชิกชมรมอนุรักษ์ฯ , การเข้าค่ายอนุรักษ์ฯและการร่วมปลูกป่า บ่อฯ ๆ ครั้งจะได้รับการถ่ายทอดความรู้และวิธีการต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมองเห็นความสำคัญของป่าไม้ จึงทำให้เกิดความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมชาย(2533) อ้างโดย ครุพันธ์ (2537:19) ที่พบว่า ปลัดอำเภอที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ระดับสูง จะมีความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากกว่าปลัดอำเภอที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในระดับปานกลางและระดับต่ำ ตามลำดับ

2. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมัธยมศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากจะมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นักเรียนที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากจะเห็นความสำคัญของป่าไม้ซึ่งถ้าหากสูญเสียไปแล้วจะมีผลที่เกิดขึ้นตามมาเป็นอย่างไร ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมมากน้อยแค่ไหน จึงทำให้นักเรียนเหล่านี้เกิดความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของชอบ (2535) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้และความตระหนักของอาสาพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชนบท ศึกษากรณี :จังหวัดจันทบุรี พบว่า ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความตระหนักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและ สุวารีย์ (2536) ได้ทำการศึกษา เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความรู้อุบัติภัย และ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวแพ จังหวัดพิษณุโลกพบว่า ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งได้จำแนกออกตามแหล่งการได้รับข่าวสาร ออกเป็น 7 ประเด็น คือ หนังสือพิมพ์, วิทยุ, โทรทัศน์, นิตยสารหรือข่าวสาร, โปสเตอร์หรือแผ่นพับ, ครู และการสนทนากับบุคคลอื่น ปรากฏว่า มีอยู่ 4 ประเด็นคือ หนังสือพิมพ์, โทรทัศน์, โปสเตอร์ หรือแผ่นพับและครู เป็นตัวแปรการได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เคยได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากสื่อทางด้าน หนังสือพิมพ์, โทรทัศน์, โปสเตอร์หรือแผ่นพับ และครู จะมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก โดยการได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากครู จะมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ส่วนการได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จาก หนังสือพิมพ์, โทรทัศน์ และโปสเตอร์หรือแผ่นพับ จะมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ ครู จะเป็นแหล่งข่าวสารที่ใกล้ชิดกับนักเรียน และสามารถมีการโต้ตอบ ซักถามกันได้ ส่วนหนังสือพิมพ์, โทรทัศน์ และโปสเตอร์หรือแผ่นพับ จะเป็นแหล่งข่าวสารที่นักเรียนสามารถสื่อได้ทางเดียวแต่เป็นสื่อที่มีทั้งภาพ, ข้อความและเสียงให้นักเรียนได้สัมผัสได้ ซึ่งจะได้รับการตอบสนองทางด้านการรับรู้เกี่ยวกับ

ข่าวสารได้ อีกทั้งสื่อเหล่านี้นักเรียนสามารถรับทราบได้ง่ายอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ห้องสมุด หรือสถานที่ราชการทั่ว ๆ ไป จากการที่นักเรียนได้รับทราบข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่บ่อย ๆ จึงทำให้นักเรียนเกิดความรู้ และมีความคิดที่ดี ต่อประโยชน์และความสำคัญของป่าไม้ จึงทำให้เกิดความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลดาวัลย์ (2536) ที่พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ การศึกษา ผลการศึกษา ภูมิฐานะ อาชีพของผู้ปกครอง และการได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทางวิทยุ นิตยสารหรือวารสาร และการสนทนากับบุคคลอื่น ไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อาจเป็นเพราะว่าปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ไม่มีความแตกต่างกันนัก และนักเรียนส่วนใหญ่ก็ผ่านการเรียนในเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาบ้างแล้ว

ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้พิจารณาผลการวิจัยแล้ว ผู้ทำการวิจัยมีข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพะเยาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยอาศัยเหตุผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้

1. จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังนั้นควรส่งเสริมในเรื่องของการจัดประสิทธิภาพที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ให้กับนักเรียนเช่น การจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติขึ้นใน โรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนมีโอกาสจัดกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ฯ และเป็นการชักจูงให้ผู้ที่เป็สมาชิกของชมรมฯ รักและสนใจงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเป็นตัวเชื่อมระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และโรงเรียนกับสถาบันหรือหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียน และครู ควรจะเป็นหลักให้กับนักเรียนที่จะส่งเสริมชมรมอนุรักษ์ฯ ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ

2. จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังนั้นควรส่งเสริมเผยแพร่

แพร่ให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ โดยเฉพาะนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย เพราะนักเรียนต่างก็มีความสนใจต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรอยู่แล้วก็จะเป็นแนวทางช่วยกันป้องกันการทำลายทรัพยากร ธรรมชาติ ซึ่งในขณะนี้ทรัพยากรธรรมชาติถูกบุคคลซึ่งรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือไม่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์ได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยมิได้คำนึงถึงหลักการอนุรักษ์ ฉะนั้นการที่นักเรียนมีความสนใจและรู้ถึงหลักการอนุรักษ์ก็จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศที่จะมีส่วนช่วยยับยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากร โดยเฉพาะป่าไม้ไว้ได้อีกทางหนึ่ง อีกทั้งในเรื่องของการศึกษาค้นคว้าจะมีการจัดหลักสูตรการศึกษาให้มีการสอนเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติขึ้นในโรงเรียน และสอดแทรกอยู่ในทุก ๆ วิชา ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

3. จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทางหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ โปสเตอร์หรือแผ่นพับ และครู มีความสัมพันธ์กับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังนั้นควรจะได้มีการใช้สื่อ ทางหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ โปสเตอร์หรือแผ่นพับ ให้เกิดประโยชน์โดยอาจจะจัดทำบทความ สารคดี รูปภาพ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การประกวดคำขวัญ การตอบปัญหาผ่านสื่อเหล่านี้มาเผยแพร่ ให้กับนักเรียนได้ทราบ ซึ่งอาจอาศัยครู เป็นผู้ชี้แนะ และกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ เพื่อที่นักเรียนจะได้เกิดความกระตือรือร้น ในการเกิดจิตสำนึก และความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นอกจากนี้อาจมีการใช้สื่ออย่างอื่นเช่น หอกระจายข่าว ซึ่งมักจะมียู่แล้วตามหมู่บ้านในชนบท เปิดเสียงตามสายให้ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ให้นักเรียนได้ทราบอีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาประชากรที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาเฉพาะในจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นจังหวัดเล็ก ๆ ในภาคเหนือ ดังนั้นควรจะได้ทำการวิจัยในพื้นที่หลาย ๆ จังหวัด เพื่อจะได้ทราบถึงผลการวิจัยที่ครอบคลุมกว้างขวางยิ่งขึ้น
2. ในการศึกษาควรแยกกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนให้ชัดเจนมากกว่านี้ โดยอาจจะแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนที่อยู่ในเมืองจริง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนที่อยู่ในชนบทที่ติดกับป่าจริง ๆ ซึ่งอาจจะทำให้ทราบถึงความรู้สึก ความสำนึกที่มีต่อทรัพยากรป่าไม้ที่แตกต่างออกไปอีก